

Journal of Urban Environmental Planning and Development

Vol 5, No 17, Spring 2025

p ISSN: 2981-0647 - e ISSN: 2981-1201

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/juep/>

Research Paper

Evaluating the Adaptability of Najvan's Special Plan with the Principles of Livability and Ecotourism Approach

Homayoon Nooraie: Assistant Professor in Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran

Seyed Mohammad Shokrani: Ph.D. Student of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran

Golnaz sheikh farshi: M.A. Student of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran

Zahra safari: M.A. Student of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran

Somaye dohaei: M.A. Student of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran

Fatemeh Arjaki: M.A. Student of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Received: 2023/11/03 PP: 111-124 Accepted: 2024/05/30

Abstract

The concept of livability and the ecotourism approach are among the recent and emerging topics in urban planning, both rooted in the principles of sustainable development. These approaches not only emphasize environmental protection but also contribute to economic, social, and physical development. The Najvan area, a valuable agricultural and green zone near the Zayandeh Rood river in Isfahan, has faced degradation in recent years due to unauthorized constructions and land-use changes. In response, the "Special Najvan Plan" was developed and issued by executive authorities. This research analyzes the quality of the mentioned plan through a descriptive-analytical method using content analysis. The study first identifies specific indicators based on theoretical frameworks related to livability and ecotourism, used to evaluate the quality of the plan both quantitatively and qualitatively. In the quantitative assessment, mere references to each indicator within the recognition, analysis, and proposal sections of the plan earned points. In the qualitative evaluation, aspects such as realism, detail orientation, and practical feasibility were also considered. Scoring was based on the Likert scale, and the SWARA method was applied to weigh the data. The results show the relative importance of environmental (0.27), economic (0.23), physical (0.18), land-use (0.14), social (0.10), and management (0.08) dimensions. The final scores of the plan were 4.45 out of 5 in the quantitative assessment and 3.31 out of 5 in the qualitative evaluation. This gap suggests that, while the plan demonstrates strong alignment with livability and ecotourism principles on a quantitative level, it falls short in qualitative terms, lacking adequate detail and precision in addressing all aspects of the issue comprehensively and effectively.

Keywords: Adaptability, Najvan Special Plan, Livability, Ecotourism.

Citation: Nooraie, H., Shokrani, S. M., Sheikh Farshi, G., Safari, Z., Dohaei, S., & Arjaki, F.. (2025). Evaluating the Adaptability of Najvan's Special Plan with the Principles of Livability and Ecotourism Approach. *Journal of Urban Environmental Planning and Development*, 5(17), 111-124.

© The Author(s) **Publisher:** Islamic Azad University of Shiraz

DOI: 10.30495/JUEPD.2023.1981983.1162

* **Corresponding author:** Seyed Mohammad Shokrani, **Email:** sm.shokrani@aui.ac.ir, **Tel:** 09133942719

Extended Abstract

Introduction

With the increase in population followed by the growth of urbanization, the challenges of sustainable development are increasing rapidly. Sustainable development generally has environmental, economic and social aspects and strives to balance these three dimensions. One of the subsets of sustainable development is livability, which focuses on the human experience of place. Livable neighborhoods instill a greater sense of belonging to society and place. Therefore, planners consider livability as one of the effective strategies for the development and protection of the environment. One of the approaches to improving the quality of life and preserving the environment is in line with economic prosperity through tourism, is ecotourism. Since the more livable, the place can attract the population and especially the tourist population, these two approaches together can help to preserve valuable agricultural and garden lands and the economic prosperity of the area, and these two have a direct two-way relationship. According to the latest census of 1995, Isfahan is the third largest city in Iran with a population of 1,961,260. Isfahan has 15 regions, and Najvan lands are surrounded by regions 13 and 9, and previously more attention was paid to the role of agriculture and horticulture, but now the potential of the lands has been noticed in terms of nature-oriented and recreational tourism. The role of the region is currently being investigated in four environmental, social (tourism), economical and spatial dimensions. This area as a breathing area of Isfahan and due to being located in the direction of the prevailing wind to the northeast, has an important role that significantly contributes to the improvement of the living environment in Isfahan. Also, the proximity to a metropolis that needs a place for leisure time, and considering the special features of this area that distinguishes it from other urban green spaces, it can be a nature-oriented tourism area with a key role in urban tourism. . Since the growth of urbanization has caused unauthorized constructions in the Najvan area, a plan called the special plan of Najvan was begun in 2018 in order to protect

it. It has a lot to do with the topic of the project and its location, we tried to check the compliance of Najvan's special plan with the criteria of the mentioned approaches. And in this regard, it seeks to answer the following questions:

What is the compatibility status of Najvan's special plan with the criteria of livability approach and ecotourism in general?

- What are the measures of livability and ecotourism in different dimensions?

- How can the quantitative and qualitative evaluation of measures of livability and ecotourism approach in the mentioned plan be done?

- What are the solutions to improve Najvan's special plan from the point of view of adaptability to livability and ecotourism approaches?

Methodology

The current research is descriptive-analytical in nature and applied research in terms of purpose. At first, this research by studying extensive documents about the two approaches of livability and ecotourism in both quantitative and qualitative ways, reached certain criteria as a tool to measure the quality of project development. In fact, in this research, the content analysis method has been used in order to check the degree of compatibility of programs with structural and content features.

Results and discussion

According to the quantitative and qualitative analysis of the Najvan special plan based on livability and ecotourism, the scores for each criterion were determined based on the Likert scale and two types of quantitative and qualitative analysis were done. Based on this, the environmental dimension with an importance factor of 0.27 is the most important dimension, as well as the level of attention of the plan to the preservation and maintenance of agricultural usages, is the most important measure in this dimension. The economic dimension is also the second dimension with an importance factor of 0.23. It is very important that the attention of the plan to tourism development along with the preservation of agricultural land is the most important measure of this sector. Also, the dimension of management has a very low importance with a

coefficient of 0.08, and the level of urban management's attention to historical and cultural heritage is the least important measure in this section.. In the following, the final score of each criterion is obtained from the product of the importance factor in the scores of each criterion. Then, it is calculated from the sum of the final scores quantitatively and qualitatively. This score for Najvan's special plan was calculated as 4.45 quantitatively and 3.31 qualitatively out of 5 points.

Conclusion

In quantitative measurement, the "Najwan Special Plan" report is included in points if it is mentioned only in each of the sections of diagnosis, analysis and proposal, and in qualitative measurement, in addition to mentioning, its quality and degree of realism are also included. Details and the possibility of scoring each criterion are considered. Scores were entered into a Likert scale and then data were obtained using Swara's method. The results showed that the final weight of the plan is 4.45 out of 5 in the quantitative measurement method and 3.31 out of 5 in the qualitative measurement method. But in terms of quality, it is an average plan will be evaluated. Considering the importance of the

environmental dimension and its quantitative investigation method, it is possible to mention the preservation and maintenance of agricultural usages, attention to the state of cultivation and water consumption, as well as the protection and maintenance of water resources on purpose. To attract tourists in terms of two livability and ecotourism approaches as a strong point and not paying attention to the high impact of pollution caused by undesirable usages is one of the weak points of the plan. Also, from the perspective of the qualitative review method, proper attention to the plan along with mention of details in order to preserve agricultural and garden lands as the strong point of the plan and the idealism of the plan in presenting the proposal for preservation and maintenance is the weak point of the plan. The complete freezing of agricultural land is the weak point of the plan. The suggestions presented in the field of improving the quality of this area can be 1- The attention of managers and consulting engineers to the feasibility and feasibility of the project, 2- Considering the interests of all stakeholders before drafting laws, 3- Paying as much attention as possible to financial instruments in order to preserving agricultural lands and preventing their destruction, such as providing facilities for the expansion of mechanized agriculture and...

فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری

دوره ۵، شماره ۱۷، بهار ۱۴۰۴

شاپا چاپی: ۰۶۴۷-۲۹۸۱ شاپا الکترونیکی: ۱۲۰۱-۲۹۸۱

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/juep/>

مقاله پژوهشی

ارزیابی میزان انطباق پذیری طرح ویژه ناژوان با اصول رهیافت زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم

همایون نورائی: استادیار شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

سیدمحمد شکرانی: دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

گلناز فرشی: دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

زهرا صفری: دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

سمیه دهایی: دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

فاطمه ارجکی: دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران

دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۲ صص ۱۱۱-۱۲۴ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۰

چکیده

رهیافت زیست‌پذیری و رویکرد اکوتوریسم، از موضوعات نوین در حوزه شهرسازی به‌شمار می‌روند که هر دو مبتنی بر اصول توسعه پایدار هستند. این دو رویکرد علاوه بر توجه به حفاظت از محیط‌زیست، توسعه اقتصادی، اجتماعی و کالبدی را نیز دنبال می‌کنند. محدوده ناژوان، به‌عنوان یکی از فضاهای سبز و زراعی مهم اصفهان، در سال‌های اخیر تحت تأثیر ساخت‌وسازهای غیرمجاز و تغییرات کاربری آسیب دیده است؛ در پاسخ به این وضعیت، «طرح ویژه ناژوان» توسط نهادهای مسئول تدوین و ابلاغ شده است. پژوهش حاضر با هدف بررسی کیفیت این طرح، به شیوه‌ای توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از تحلیل محتوا انجام گرفته است. در این مطالعه، سنجه‌هایی مبتنی بر مبانی نظری اکوتوریسم و زیست‌پذیری، به‌منظور ارزیابی طرح به‌صورت کمی و کیفی تعریف شده‌اند. در بخش کمی، صرف اشاره به سنجه‌ها در مراحل مختلف طرح (شناخت، تحلیل و پیشنهاد) ملاک ارزیابی قرار گرفته و در بخش کیفی، علاوه بر اشاره، میزان واقع‌گرایی، جزئی‌نگری و قابلیت اجرایی نیز سنجیده شده است. امتیازدهی بر اساس طیف لیکرت و روش SWARA صورت گرفته است. بر اساس نتایج، ضریب اهمیت ابعاد زیست‌محیطی (۰/۲۷)، اقتصادی (۰/۲۳)، کالبدی (۰/۱۸)، کاربری (۰/۱۴)، اجتماعی (۰/۱۰) و مدیریت (۰/۰۸) تعیین شد. امتیاز نهایی طرح در ارزیابی کمی برابر ۴/۴۵ از ۵ و در ارزیابی کیفی برابر ۳/۳۱ از ۵ گزارش شده است. این تفاوت بیانگر آن است که هرچند طرح از نظر انطباق کمی با اصول زیست‌پذیری و اکوتوریسم موفق عمل کرده، اما در بُعد کیفی دقت و جزئی‌نگری کافی نداشته و از نظر اجرایی، کیفیت لازم را در تمامی ابعاد مسئله به‌طور کامل در نظر نگرفته است.

واژه‌های کلیدی: انطباق پذیری، طرح ویژه ناژوان، زیست پذیری، اکوتوریسم.

استناد: نورائی، همایون؛ شکرانی، سیدمحمد؛ فرشی، گلناز؛ صفری، زهرا؛ دهایی، سمیه و ارجکی، فاطمه (۱۴۰۴). **ارزیابی میزان انطباق**

پذیری طرح ویژه ناژوان با اصول رهیافت زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم. فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری،

۵(۱۷)، ۱۱۱-۱۲۴.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز

© نویسندگان

DOI:

مقدمه

با افزایش جمعیت و به دنبال آن رشد شهرنشینی، چالش‌های توسعه پایدار همچون چالش‌های زیست محیطی، افول کیفیت زندگی شهری و... به طور فزاینده‌ای افزایش می‌یابند (United Nations, 2014 Quoted from Pour Ahmad and Hatami, 2018: 8). توسعه پایدار به طور کلی به تعادل اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی اشاره دارد و چشم‌انداز بسیار مطلوب را در آینده نوید می‌دهد و زیست پذیری به مجموعه‌ای از اهداف پایداری اشاره دارد که مستقیم بر اعضای جامعه تاثیر می‌گذارد (Pour Ahmad and Hatami, 2018: 7). پایداری و زیست پذیری مکمل یکدیگر هستند اما چون پایداری بر اهداف جهانی و بلندمدت توجه دارد و زیست پذیری بر اهداف محلی و کوتاه مدت تأکید دارد، می‌توان زیست پذیری را زیرمجموعه‌ای از اهداف توسعه پایدار دانست (Shaheen, et al., 2016: 52). زیست پذیری در معنای اصلی و کلی خود به مفهوم دستیابی قابلیت زندگی و به عنوان ویژگی‌های فیزیکی جامعه، توسعه و حفظ آن تعریف می‌شود (Burton, 2014: 325). زیست پذیری به طور غالب برای تعریف بدهای متفاوت اجتماع و تجربه‌های مشترک شکل دهنده آن مورد استفاده قرار می‌گیرد و در نتیجه زیست پذیری بر تجربه انسان از مکان تمرکز می‌کند (Lestarini et al, 2018: 3). محلات زیست پذیر حس بیش‌تری از تعلق به جامعه و مکان را القا می‌کند. به همین سبب، برنامه ریزان در همه سطوح به برنامه ریزی به زیست پذیری به عنوان استراتژی تجدید حیات، توسعه مجدد و حفاظت از محیط زیست نگریسته می‌شود (Lee, 2008: 59-62). یکی از رویکردهایی که به توسعه حیات و حفظ محیط زیست در راستای رونق اقتصادی از طریق گردشگری توجه می‌کند رویکرد اکوتوریسم می‌باشد. از آنجایی که به هر میزان که زیست پذیری افزایش یابد آن مکان به مقدار بیش‌تری می‌تواند جذب جمعیت مخصوصاً جمعیت گردشگری داشته باشد این رهیافت و رویکرد در کنار یکدیگر می‌تواند به حفظ اراضی با ارزش باغی و زراعی در کنار رونق اقتصادی محدود کمک می‌کند و این دو، رابطه مستقیم دو سویه‌ای را دارا هستند. از آنجا که اکوتوریسم ایده‌ای است برخاسته از تلاقی دو روند مستقل حفاظت از یک سو و صنعت گردشگری از سوی دیگر، موجب ایجاد اشتغال، بهبود شرایط و کمک به حفاظت از تنوع زیستی می‌شود (Akbari and Garakhlo, 2010: 25). انگیزه اصلی اکوتوریسم مخرب بودن گردشگری سنتی است اما شیوه‌های گردشگری کارآمد، آموزش در مورد فرهنگ‌های بومی و ترویج سفرهای اکوتوریستی و همین‌طور جاذبه‌های توریستی و درآمد حاصل از آن به کمک مردم محلی به حفظ شیوه زندگی محیط زیست آن‌ها کمک می‌کند (Rooks, 2022: 1).

شهر اصفهان به عنوان سومین شهر بزرگ ایران و با جمعیت ۱۹۶۱۲۶۰ براساس آخرین سرشماری سال ۹۵ در محدوده مرکزی کشور واقع شده است. شهر اصفهان به عنوان یکی از کلان‌شهرهای ایران، از سابقه‌ای بسیار طولانی در تاریخ کشور و تنوع محله‌ای برخوردار است شهر اصفهان دارای ۱۵ منطقه است. اراضی ناژوان با مناطق ۱۳ و ۹ محصور می‌شود و پیش از این بیش‌تر نقش کشاورزی و باغداری آن مورد توجه بوده است اما اکنون پتانسیل اراضی از جهت فضای گردشگری طبیعت محور مد نظر است و جنبه گردشگاهی و تفرجگاهی این اراضی بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته است. نقش محدوده هم‌اکنون در چهار وجه زیست محیطی، اجتماعی (گردشگری)، اقتصادی و فضایی مورد بررسی است. شکی نیست که اراضی محدوده نقش منحصر به فردی به عنوان تنفس‌گاه یا ریه شهر اصفهان دارد و به دلیل قرارگیری در مسیر باد غالب به بهبود فضای زیستی کلان‌شهر اصفهان کمک به‌سزایی می‌کند. همچنین از یک سو مجاورت با یک کلان‌شهر بزرگ که نیاز به فضای گذران اوقات فراغت داشته است و از سوی دیگر به سبب ویژگی‌های منحصر به فرد این محدوده که آن‌را از سایر فضاهای سبز شهری متمایز می‌کند می‌تواند یک محدوده گردشگری طبیعت محور با نقش کلیدی در گردشگری شهری را رقم بزند (Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019: 5). از آنجا که رشد شهرنشینی سبب ساخت و سازهای برون محدوده‌ای و غیرمجاز گشته است و محدوده ناژوان نیز از این آسیب مصون نبوده است، طرحی تحت عنوان طرح ویژه ناژوان در سال ۱۳۹۹ بعد از چندین سال مطالعه و پژوهش در زمینه چگونگی حفاظت و نگهداری از این اراضی تدوین گردید که پژوهش پیش رو ضمن شناسایی معیارهای انطباق یک برنامه با اصول دو رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم که با موضوع طرح و همچنین موضع آن مناسبات زیادی دارد، سعی بر بررسی میزان انطباق پذیری طرح ویژه ناژوان با معیارهای رویکردهای مذکور داشته است و در این راستا در پی آن است تا به پاسخ پرسش‌های زیر دست یابد:

-وضعیت انطباق‌پذیری طرح ویژه ناژوان با معیارهای رویکرد زیست‌پذیری و اکوتوریسم به طور کلی چگونه است؟

-سنجه‌های زیست‌پذیری و اکوتوریسم در ابعاد متفاوت چیست؟

-چگونه می‌توان ارزیابی کمی و کیفی سنجه‌های رویکرد زیست‌پذیری و اکوتوریسم در طرح مذکور صورت داد؟

-راهکارهایی جهت بهبود طرح ویژه ناژوان از منظر انطباق‌پذیری با رویکرد‌های زیست‌پذیری و اکوتوریسم چیست؟

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

زیست پذیری در معنای عام خود به مفهوم دستیابی به قابلیت زندگی و محیطی برای زندگی کردن می‌باشد. در کنار مفهوم زیست پذیری مفاهیمی همچون پایداری، سرزندگی، پایداری اجتماعی و ... نیز به کار می‌رود (Sasan Pour et al, 2014: 132). زیست پذیری مفهومی برگرفته از پایداری است که به‌طور مستقیم بر ابعاد فیزیکی، اجتماعی اقتصادی و روانی زندگی مردم اثر می‌گذارد و شامل ویژگی‌های به‌دست‌آمده از محیط می‌باشد که آن را تبدیل به مکانی مطلوب برای زندگی، کار و بازدید همه مردم می‌کند. این ویژگی‌ها به دودسته عینی و ذهنی تقسیم می‌شود که ویژگی‌های عینی شامل: دسترسی به زیرساخت‌های شهری، امنیت، گزینه‌های مختلف جابه‌جایی و حمل‌ونقل، مسکن، سلامت و امکانات بهداشتی، تفریح، فضاهای عمومی جذاب و... شده و ویژگی‌های ذهنی روانی مواردی همچون: تعلق به مکان، هویت محلی، سرمایه اجتماعی، هم‌بستگی، عدالت، صمیمیت و راحتی را در برمی‌گیرد (Soleimani Mehranjani et al, 2016: 38). جوامعی که سعی دارند تا در توسعه خود زیست پذیری را به‌عنوان یک اصل راهنما الگو کار خود قرار دهند باید به اصولی همچون ارائه گزینه‌های متفاوت در استفاده از حمل‌ونقل (عمومی، دوچرخه و...)، بهبود وضعیت مسکن در محلات، پشتیبانی و حمایت کارا از جوامع موجود از طریق ایجاد هویت محله‌ای، حس تعلق به مکان، تعاملات اجتماعی شهروندان، تغییر در سیاست‌های مدیریت شهری و... توجه بیشتری داشته باشند (Soleimani Mehranjani et al, 2016: 47). پژوهش‌ها و طرح‌های بسیاری در راستای افزایش زیست پذیری در پهنه‌های شهری و پیراشهری صورت گرفته است که می‌توان به مطالعه ثاقبی و همکاران (۱۴۰۱) تحت عنوان ارزیابی و سنجش زیست پذیری شهری و عوامل مؤثر بر آن (مورد مطالعه: شهر بجنورد)، پژوهش محلوجی و همکاران (۱۴۰۰) تحت عنوان ارزیابی عوامل مؤثر بر زیست پذیری شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: منطقه ۱۴ شهر اصفهان)، موسوی و همکاران (۱۴۰۲) تحت عنوان تحلیلی بر وضعیت زیست پذیری در محیط‌های شهری، مطالعه موردی: محله کوی سالار ارومیه و مطالعه Liang و همکاران (۲۰۲۰) تحت عنوان ارزیابی تأثیرات تغییرات آب و هوا بر زیست پذیری در شهرهای چین اشاره نمود.

گردشگری اثرات مثبت و منفی متعددی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی به همراه دارد (Tabar bisheh & Ramzanadeh, 2023:4). اکوتوریسم مفهوم و گرایشی تازه در صنعت گردشگری است و عبارت است از سفر مسئولانه به مناطق طبیعی که از محیط مورد محافظت قرار داده می‌شود و بستر به‌تر زندگی کردن ساکنان مهیا می‌شود (Poponi et al., 2020: 1). اکوتوریسم دارای دو روش مستقیم و غیرمستقیم می‌باشد که در روش مستقیم به حفاظت و نگهداری از منابع طبیعی و در روش غیرمستقیم به راه‌هایی برای ایجاد درآمد در جهت حفاظت و بقای زیستگاه‌های با اهمیت طبیعی در جوامع محلی توجه می‌کند (Ashok et al., 2017: 24). اکوتوریسم شهری به‌عنوان مفهومی در گردشگری به پتانسیل‌های طبیعی موجود شهری که می‌تواند جاذب گردشگر باشد به‌خصوص در جوامع صنعتی امروزه توجه ویژه‌ای دارد. عمده معیارهای اکوتوریسم شهری به استفاده و توجه به مزایای این نوع از گردشگری در جامعه‌ای با پتانسیل‌های طبیعی معطوف می‌شود (Sabour Jannati and Qalandarian, 2022: 90). اکوتوریسم شهری برخلاف اهدافی که در اکوتوریسم کلاسیک دنبال می‌شد عمل نموده است و به دنبال مفاهیمی همچون تأکید بر حفظ عوامل فرهنگی و فرهنگ بوم گرایانه می‌باشد. از مهم‌ترین کارکردهای اکوتوریسم شهری می‌توان به تبدیل محیط‌های حساس طبیعت‌گردی به محیط‌هایی که قابلیت جذب گردشگر و بازدیدکننده دارد، اشاره کرد. با توجه به پروژه‌هایی که تاکنون در حوزه اکوتوریسم شهری به انجام رسیده‌اند؛ به نظر می‌رسد این پروژه‌ها به‌طور فزاینده و قابل ملاحظه‌ای به توسعه پایدار اکولوژیکی در شهرها و همچنین توسعه پایدار اجتماعی و نیز اقتصادی کمک کرده است و در جهت بهبود آن‌ها برآمده است. این عوامل سبب شد تا شهرها به اکوتوریسم شهری و معیارهای آن به‌عنوان شکلی از گردشگری پایدار روی آورند (Sabour Jannati and Qalandarian, 2022: 90). در حقیقت می‌توان گفت اکوتوریسم شهری جنبه‌ای است که هدف آن شاخص کردن پتانسیل‌های طبیعی و سبز شهری و شناساندن آن‌ها برای استفاده مردم و گردشگران به وجود آمده است و مفهومی نزدیک به گردشگری پایدار دارد (Sarkar, 2016: 1-13).

در رابطه با اکوتوریسم می‌توان به اصول حفظ کنترل و نظارت در مناطق محلی با توسعه اکوتوریسم، ارائه و مطرح کردن فواید تنوع فرهنگی و کارایی اجتماعی در مناطقی که تحت حفاظت بیولوژیکی بلندمدت هستند، ایجاد توازن میان نیازهای بزرگ و متوسط مقیاس سرمایه‌گذاران (که غالباً افراد غیربومی)، نسبت به جوامع محلی و انتظارات محلی اشاره نمود (Hajinegad and Yarei, 2013: 178-180). در این زمینه می‌توان به پژوهش میرآبادی و همکاران (۱۴۰۲) تحت عنوان برنامه ریزی راهبردی توسعه اکوتوریسم بر اساس ظرفیت‌ها و چالش‌ها (نمونه موردی: شهرستان مهاباد)، پژوهش بهزاد و منصوری مقدم (۱۳۹۸) با محوریت رتبه بندی عوامل مؤثر اکوتوریسم بر محیط زیست،

¹ Ecotourism

مطالعه Jiao & Zhao (2019) با هدف توسعه صنعت اکوتوریسم در شهر پینگ یینگ شان و همین‌طور پژوهش غزای و موسایی جو (۱۳۹۷) تحت عنوان تحلیل عوامل موثر بر صنعت گردشگری در ناحیه ساحلی اروند اشاره نمود.

وجه تمایز پژوهش انجام گرفته با پژوهش‌های مطالعه شده پیشین، آن است که ضمن بررسی دقیق یک طرح تدوین شده و ابلاغ شده شهری (طرح ویژه ناژوان)، به بررسی میزان انطباق پذیری آن با رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم که به نظر راه‌گشا برای حل مشکلات و توسعه هر چه بیشتر موضوع می‌باشد، پرداخته است. با این حال سوال پیش رو در این پژوهش چگونگی وضعیت انطباق پذیری طرح ویژه ناژوان با معیارهای رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم و همین‌طور چرایی شاخص‌های زیست پذیری و اکوتوریسم در ابعاد مختلف و چگونگی ارزیابی کمی و کیفی سنجه‌های این دو و ارائه راهکارهایی با هدف بهبود طرح ویژه ناژوان از منظر انطباق پذیری با دو رویکرد ذکر شده، می‌باشد که به عنوان وجه تمایز پژوهش با سایر پژوهش‌ها می‌باشد.

در بررسی تجارب داخلی و خارجی تلاش بر پرداختن به نمونه‌های موردی که بیشترین تشابه را با محدوده ناژوان و همچنین اهداف طرح ویژه ناژوان داشته اند، شده است.

پارک جنگلی چیتگر واقع در غرب تهران، منطقه ۲۲ و به وسعت ۸۷۵ هکتار است که با عبور جاده‌ای از میان به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم شده، از سمتی به کوه نظامی، از سمتی به منطقه مسکونی و از سمت دیگر به اتوبان و مترو تهران- کرج محدود گشته و طرح جامع پارک جنگلی چیتگر برای حفظ اراضی تدوین شده است. از ویژگی‌های آن می‌توان به دارا بودن مسیل رودخانه، شبکه دسترسی آزاد راهی و شریانی اصلی، پیش‌بینی مسیر دوچرخه و پیاده در آن، بازدید سالانه ۱ میلیون و ۲۰۰ هزار نفر و پارک منطقه ای برون شهری اشاره نمود. اهداف و چشم انداز آن شامل ضرورت حفظ و بهسازی محیط طبیعی پارک، پاسخگویی به نیازهای اجتماعی و اقتصادی شهر تهران، پاسخگویی به نیازهای شهری در حوزه فضای سبز و تفریح، ضرورت توسعه شهر تهران و تجهیز این جبهه در جهت جذب جمعیت، ضرورت بهسازی چشم اندازهای منطقه می‌باشد. این محدوده از منظر عملکرد دربرگیرنده فضاها و کاربری‌های سبز، فرهنگی، خدماتی- رفاهی، تفریحی- تفریحی و تاسیساتی است. بررسی‌های صورت گرفته در این منطقه نمایانگر تغییر ماهیت پارک و بدل شدن به یک پارک مجهز شهری با وجود حفاظت از مرزهای طبیعی و محدود کردن مداخله، تهدید محدوده طبیعی توسط افزایش ساخت‌وسازها و همچنین عدم تبعیت از الگوی خاص در ساماندهی در طرح جامع پارک جنگلی چیتگر و عدم ارائه راهبرد و سیاست در جهت تحقق طرح می‌باشد (Fathi et al., 2016: 221).

پارک جنگلی تلو در شرق تهران، در بزرگراه شهید بابایی و به مساحت ۵۰۷,۷ هکتار قرار دارد. بیش از یک سوم آن از قسمت غرب در محدوده قانونی شهر تهران قرار گرفته که از شمال مشرف به دریاچه سد لتیان می‌باشد. پوشش جنگلی پارک، سه دسته گونه درختی، درختچه‌ای و گونه‌های علفی است. توپوگرافی کاملاً طبیعی و بکری دارد. با وجود ارتفاعات در بخش شمالی و غربی دید و منظر مناسب به دریاچه لتیان دارد. همچنین پوشش گیاهی غنی و دارای سیستم‌های آبیاری می‌باشد. با هدف توسعه صنایع سازگار با محیط زیست قصد ایجاد گردشگری زمینه برای توسعه اقتصادی را دارد. ضرورت‌های طراحی برپایه بازدهی اکولوژیکی، اجتماعی و زیبایی شناسانه را مدنظر قرار داده است. پیروی از چشم‌اندازهای طبیعی و الهام گرفتن از طبیعت و همچنین رفع نیاز و تامین رفاه استفاده کنندگان و توجه به عرضه و تقاضا در ترجیحات مردمی در دستور کار قرار دارد. عملکرد این پارک به صورت ۱- فضاهای خدماتی- رفاهی ۲- فضاهای تفریحی- تفریحی (بازی و سرگرمی) ۳- فضاهای ورزشی ۴- فضای اقامتی ۵- میلمان پارک و نشانه‌های تجسمی در نظر گرفته شده است. پارک جنگلی تلو دارای دیدهای باز به سمت دریاچه و امکان ایجاد تراس منظرگاهی را داراست و با توجه به اصل رعایت ویژگی مسیرها و فضاهای در نظر گرفته شده، مطابق با شکل زمین صورت گرفته است. تغییر ماهیت پارک و بدل شدن به یک پارک مجهز شهری با توجه به درنظر گرفتن نوع و ارتفاع پوشش گیاهی پارک صورت گرفته است (Khak Zand and Helali, 2013: 19-34).

شالیزارهای حفاظت شده فیلیپین واقع در شیب کوه‌ها در شمال جزیره فیلیپین به وسعت ۲۰ هزار کیلومتر متعلق به مردم محلی و تهدید شده به وسیله احتمال توسعه شهری می‌باشند. از ویژگی‌های آن می‌توان به دارای چشم‌انداز با شکوه طبیعی، هر مجموعه شالیزار در سپر حفاظتی از جنگل‌های خصوصی و دارای سیستم آبیاری و کشت بومی اشاره نمود. اهداف آن شامل بدل شدن به موضوعی ملی برای دولت و ساکنان در سال ۱۹۷۳ به سبب جلوگیری از تهدیدات احتمالی برای شالیزارها، احیای فرهنگ و هویت فرهنگی زیست بوم موضع و ایجاد صرفه اقتصادی و ماندگاری جمعیت است. این محدوده از دید عملکرد دربرگیرنده منطقه ای با اهمیت ملی و تحت حفاظت و مدیریت جامع برای حفظ زمین‌های کشاورزی می‌باشد. بررسی‌های به عمل آمده در منطقه نشان‌دهنده این است که با مدیریت جامع مسئولان و توجه به فرهنگ محلی و جلب مشارکت شهروندان ضمن حفظ اراضی کشاورزی توانسته در جهت توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نیز گام بردارد (Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019: 65).

میناپلیس آمریکا، محدوده ای به وسعت ۲۵۵۲ هکتاری واقع در دو سمت رود می سی سی پی در ایالت مینه سوتا، دارای یک دریاچه بزرگ و ۹۶ کیلومتر سبز راه با چشم انداز گسترده می باشد. از ویژگی های آن می توان به دسترسی راحت و وسیع، دارای ۷۰ کیلومتر مسیر پیاده، دارای ۷۰ کیلومتر مسیر ویژه دوچرخه، ۶ میدان گلف، ۶۱ زمین بازی، ۴۲ مرکز تفریحی، ساحل عمومی، باغ های رز، پرندگان، میدان مسابقه، فضای پیک نیک اشاره نمود. اهداف آن شامل محیا کردن بستری در جهت پارکی حفاظت شده با ضوابط معین و محلی برای برنامه های تفریحی می باشد. این محدوده از منظر عملکردی یکی از خوش مکان ترین، خوش هزینه ترین، خوش طرح ترین و خوش نگهداشته ترین شبکه های پارکی در آمریکا است. بررسی های صورت گرفته بیان گر این است که مدیریت صحیح و اختصاص بودجه برای حفاظت از این پارک ها و همچنین توزیع اوراق قرضه به منظور تملک، توسعه و اتخاذ مالیات توانسته عملکرد مناسب و قابل قبولی برای حفاظت از این محدوده طبیعی مهم داشته باشد و همچنین طراحی میناپلیس بسیار تحسین شده و همخوان با محیط می باشد (Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019: 71).

در مجموع براساس پیشینه و مبانی نظری و تجربی مطرح شده، ابعاد و سنجه های انطباق پذیری برنامه های شهری بر مبنای رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم در قالب جدول شماره ۱ ارائه گردیده است.

جدول ۱- ابعاد و سنجه های انطباق پذیری برنامه های شهری بر مبنای رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم

منبع	سنجه	بعد
Sasanpour et al., 2014; Tardest et al., 2018; Rahnama et al., 2018; Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019; Saghebi et al., 2022; Sevier et al., 2008	- میزان توجه طرح به پیاده مداری - میزان توجه طرح به سلسله مراتب راه ها - میزان توجه طرح به ساخت و سازها - میزان توجه طرح به سیستم حمل و نقل عمومی - میزان توجه طرح به دسترسی و نفوذپذیری - میزان توجه طرح به وضعیت سیما و منظر - میزان توجه طرح به دسترسی به امکانات و زیرساخت های شهری - میزان توجه طرح به شدت ترافیک سواره محدوده - میزان توجه طرح به دلایل رو بنایی و زیر بنایی تخریب اراضی محدوده	کالبدی
Hajlo, 2016; Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019; Mahluji et al., 2021; Sevier et al., 2008	- میزان توجه طرح به فرصت های درآمدزایی - میزان توجه طرح به وضعیت سرمایه گذاری (خصوصی یا دولتی) در محل و بررسی قابلیت جذب سرمایه گذار - میزان توجه طرح به جذب گردشگر - میزان توجه طرح به بررسی بنگاه های اقتصادی امور گردشگری (مانند فروشگاه ها، صنایع دستی، رستوران، کافی شاپ، هتل و توره های گردشگری فعال) - میزان توجه طرح به اقتصاد پایه محلی - میزان توجه طرح به رونق توریسم همراه با حفظ اراضی کشاورزی	اقتصادی
Soleimani Mehranjani et al., 2015; Hajlo, 2016; Tardest et al., 2018; Rahnama et al., 2018; Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019; Mahluji et al., 2021	- میزان توجه طرح به مشارکت پذیری شهروندان در طرح های محلی و شهری - میزان توجه طرح به امنیت فضاهای شهری - میزان توجه طرح به دسترسی به فضاهای عمومی جهت تعاملات روزانه - میزان توجه طرح به احساس هویت و تعلق به مکان شهروندان - میزان توجه طرح به فرهنگ و سنت های ساکنان محلی - میزان توجه طرح به مشخصات و اطلاعات جمعیتی ساکن محلی	اجتماعی
Hajlo, 2016; Tardest et al., 2018; Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019; Mahluji et al., 2021; Sevier et al., 2008	- میزان توجه طرح به دسترسی به تفریحی و فضای سبز - میزان توجه طرح به دسترسی گردشگران به کاربری های خدماتی مورد نیاز روزانه - میزان توجه طرح به اختلاط کاربری ها - میزان توجه طرح به دسترسی مناسب به پارکینگ - میزان توجه طرح به دسترسی به کاربری های درمانی و امداد - میزان توجه طرح به تناسب کاربری ها با محیط طبیعی - میزان توجه طرح به حفظ کاربری های کشاورزی و زیرساخت ها در جهت تبدیل محدوده به ریه تنفسی شهری	کاربری

منبع	سنجه	بعد
Soleimani Mehranjani et al., 2015; Hajlo, 2016; Rahnama et al., 2018; Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019	- میزان توجه طرح به برخورداری محدوده از سیستم فاضلاب - میزان توجه طرح به انواع آلودگی‌های خارجی موثر بر محدوده - میزان توجه طرح به تحقق پذیری سرانه فضاهای سبز و باز - میزان توجه طرح به حفظ و نگهداری کاربری‌های کشاورزی و زراعی - میزان توجه طرح به وضعیت کشت و میزان آب مصرفی - میزان توجه طرح به آلودگی ناشی از کاربری‌های نامطلوب - میزان توجه طرح به حفاظت و نگهداری از منابع طبیعی و آبی برای جذب گردشگر - میزان توجه طرح به توجه به وضعیت بهداشت محیطی (دسترسی به سرویس‌های بهداشتی، آب آشامیدنی، دفع زباله و ...) - میزان توجه طرح به محدوده به عنوان ریه تنفسی شهری - میزان توجه طرح به پوشش گیاهی متناسب با محدوده - میزان توجه طرح به ویژگی‌های زمین شناسی محدوده	زیست محیطی
Soleimani Mehranjani et al., 2015; Hajlo, 2016; Tardest et al., 2018; Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019; Saghebi et al., 2022	- میزان توجه طرح به ابزارهای اجرایی و مالی تحقق طرح - میزان توجه طرح به مدیریت آب برای باغات و زمین‌های کشاورزی - میزان توجه طرح به مشارکت مدیران در طرح - میزان توجه طرح به مدیریت شهری میراث تاریخی و فرهنگی	اجتماعی

(Source: Authors, 2022)

مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر ماهیتاً تحلیلی-توصیفی بوده و از نظر هدف جزو تحقیقات کاربردی به شمار می‌رود. این پژوهش در ابتدا با مطالعه اسنادی گسترده پیرامون رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم با کمک پژوهش‌های معتبر اعم از مقاله‌ها و یا پایان‌نامه‌های داخلی و خارجی به سنجه‌های مشخص به عنوان ابزاری برای سنجش کیفیت تدوین طرح به دو شیوه کمی و کیفی دست یافته است. در واقع در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده گردیده است. تحلیل محتوا از روش‌های عمده مشاهده اسنادی است که به وسیله آن می‌توان اسناد را مورد ارزیابی قرار داد. این روش بیشتر در روند پژوهشی، پژوهش‌های تلفیقی، بررسی میزان انطباق پذیری برنامه‌ها با ویژگی‌ها ساختاری و محتوایی به کار برده می‌شود (Ghaedi and Golshan., 2016: 58). به طور کلی روش تحلیل محتوا به دو دسته روش‌های کمی و روش‌های کیفی تقسیم می‌شوند که در روش‌های کمی معمولاً مقدار زیادی داده‌ها به گونه‌ای مختصر تحلیل می‌شوند. در این روش می‌توان مجموعه‌ای از اسناد و یا متون را استخراج، شمارش و طبقه‌بندی کرد. در روش‌های کیفی، مقدار کمی داده‌های مرکب و مفصل تحلیل می‌شوند و پایه واحدهای اطلاعاتی، ظهور یا غیبت یک خصیصه است (Fazli, 1997: 99). در این پژوهش، در سنجش کمی تنها اشاره گزارش «طرح ویژه ناژوان» به سنجه مورد نظر در هریک از بخش‌های شناخت، تحلیل و پیشنهاد به هر سنجه، معیار کسب امتیاز و در سنجش کیفی، علاوه بر اشاره، کیفیت آن شامل میزان واقع‌نگری، جزئیات‌نگری و قابلیت اجرایی برای کسب امتیاز هر سنجه مد نظر قرار گرفته است. امتیازات بر مبنای جدول شماره ۲ در طیف لیکرت گنجانده شده و سپس با کمک روش SWARA وزن سنجه‌ها بدست آمده اند. از نرم افزار Excel برای محاسبه و دستیابی به وزن سنجه‌ها و ابعاد استفاده گردیده است.

جدول ۲- منطق ارزیابی سنجه‌ها

منطق ارزیابی	توضیحات	امتیاز تعلق گرفته
کاملاً مناسب	در هر سه بخش شناخت، تحلیل و پیشنهاد بدان اشاره شده باشد.	۵
مناسب	در بخش شناخت یا تحلیل به علاوه پیشنهاد مورد بررسی قرار گرفته شده باشد.	۴
متوسط	در شناخت و تحلیل یا در پیشنهاد (به تنهایی) مورد بررسی قرار گرفته باشد.	۳
نامناسب	تنها در شناخت یا تحلیل مورد بررسی قرار گرفته باشد.	۲
کاملاً نامناسب	هیچ اشاره‌ای به آن نشده است.	۱

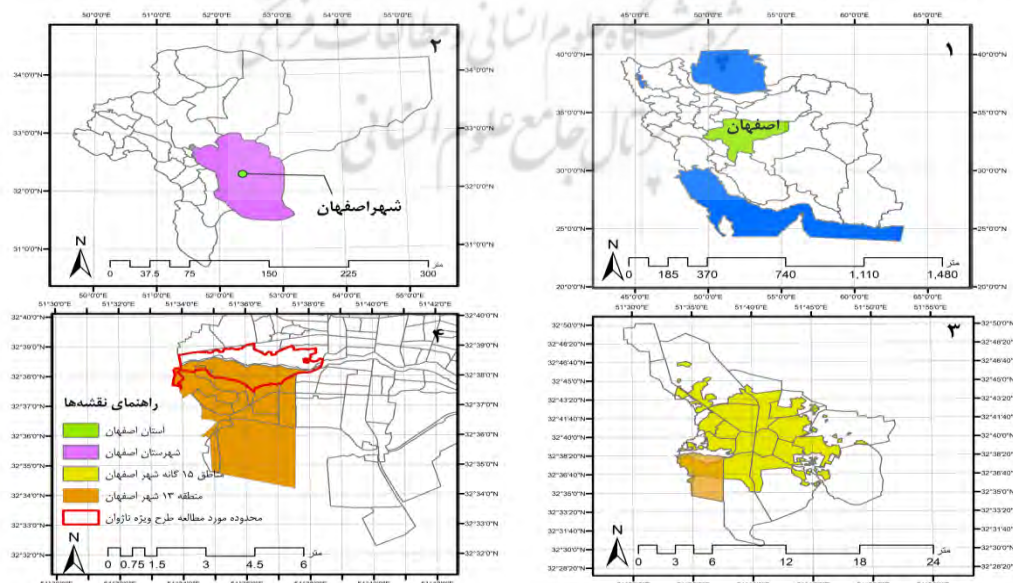
(Source: Authors Studies, 2022)

روش SWARA از نوین‌ترین روش‌های وزن‌دهی به شاخص‌ها و تعیین ضریب اهمیت آن‌ها می‌باشد. در این روش شاخص‌ها نسبت به یکدیگر بر اساس درصد اهمیت مرتب شده و سپس توسط هر خبره مقایسه شاخص با شاخص قبل از خود انجام می‌شود. شاخص‌هایی که در روش SWARA مورد استفاده قرار می‌گیرند، اصولاً با استفاده از روش‌هایی همچون دلفی از مرور ادبیات استخراج می‌شوند و به تأیید خبرگان می‌رسند. در گام اول از این روش مرتب کردن شاخص‌ها صورت می‌پذیرد، به این صورت که ابتدا شاخص‌های مدنظر تصمیم‌گیرندگان به

عنوان شاخص‌های نهایی و بر اساس درجه اهمیت، انتخاب و مرتب می‌شوند. بر این اساس، مهمترین شاخص‌ها در رده‌های بالاتر و شاخص‌های کم اهمیت‌تر در رده‌های پایین‌تر قرار می‌گیرند. در مرحله دوم اهمیت نسبی هر شاخص نسبت به شاخص‌های قبلی مشخص می‌شود که این مقدار در روش SWARA با S_j نشان داده می‌شود. در مرحله سوم محاسبه ضریب k_j صورت می‌گیرد. ضریب k_j که تابعی از مقدار اهمیت نسبی هر شاخص است با استفاده از رابطه $S_j = k_j + 1$ محاسبه می‌شود. در مرحله چهارم محاسبه وزن اولیه هر شاخص از طریق رابطه $w_{(j-1)}/k_j = w_j$ به دست می‌آید. در این رابطه باید توجه داشت که وزن شاخص نخست که مهم‌ترین شاخص است برابر با ۱ در نظر گرفته می‌شود. در آخرین مرحله وزن نرمال نهایی از رابطه $w_j / \sum w_j = q_j$ به دست می‌آید (Keršulienė et al., 2010: 247). در این پژوهش برای تعیین ضریب اهمیت ابعاد و سنجه‌ها، ابتدا بر پایه روش نمونه‌گیری کیفی از نوع موارد شناخته شده (Ranjber et al., 2011: 244) تعداد ۸۱ (Teddle & Yu, 2007: 81) نفر از خبرگان انتخاب گردیدند و مطابق با روش SWARA بعد از جمع‌بندی دیدگاه خبرگان، اولویت‌بندی ابعاد و سنجه‌های هر بعد و سپس تعیین ضریب اهمیت نسبی ابعاد و سنجه‌های هر بعد مشخص گردید. در مرحله آخر برپایه ضرایب اهمیت نسبی، ضرایب K_j ، وزن اولیه و وزن نهایی هر بعد و سنجه (Q_j) تعیین شد.

محدوده مورد مطالعه

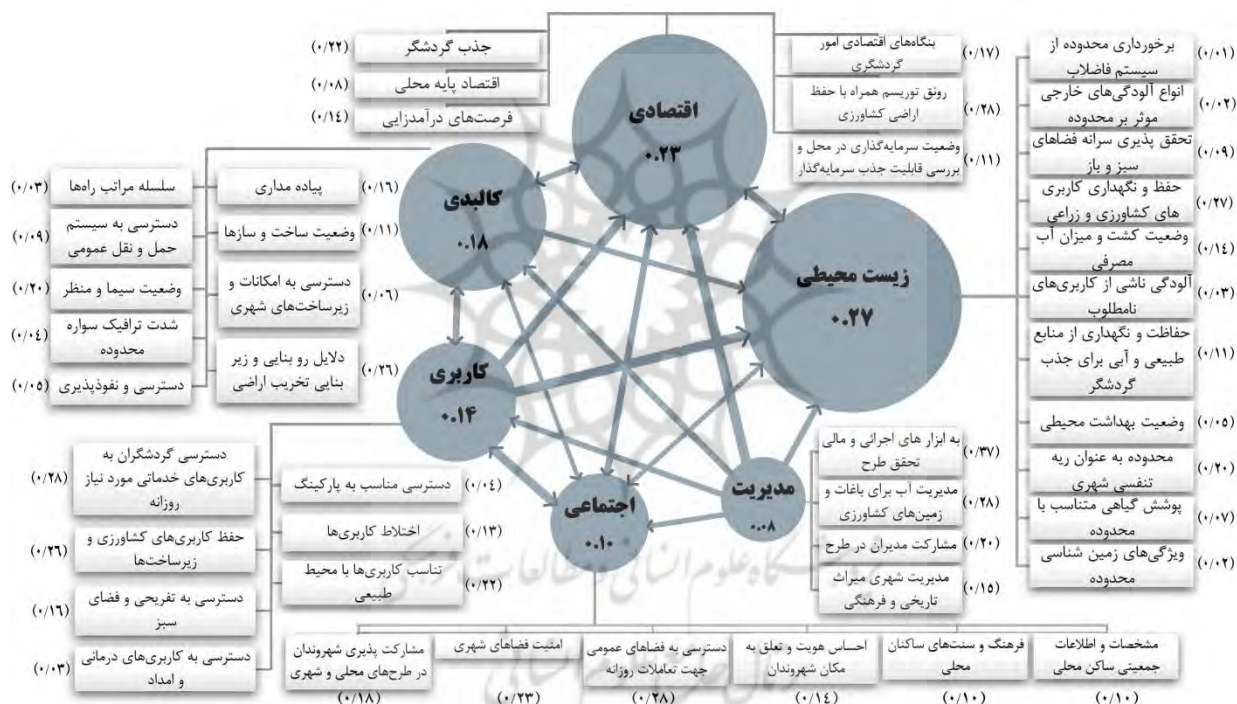
محدوده مورد مطالعه تحت عنوان ناژوان مطابق با شکل شماره ۱ بخش مهمی از اراضی غرب شهر اصفهان با وسعت ۱۱۶۱ هکتار است. این محدوده از سمت شمال به مناطق نصر آباد و گورتان و از سمت جنوب به مناطق دستگرد و دنبه و قائمیه و از سمت غرب به اراضی درجه و از سمت شرق به پل وحید اصفهان محدود می‌شود. (Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019: 2). از لحاظ عملکردی، این اراضی در رابطه با مناطق مزبور نقش کشاورزی و باغداری و تا حدودی دامداری را ایفا می‌کند. بخش مهمی از گذران بسیاری از ساکنان سکونتگاه‌های روستایی پیرامون اراضی که اکنون جزو محدوده شهر اصفهان به حساب می‌آیند از کشاورزی و باغداری در اراضی محدوده تأمین می‌گردد. تا قبل از طرح جامع نیز به این اراضی در حد توسعه این روستاها و در نهایتاً توسعه شهری اصفهان نگریسته می‌شد، اما اکنون که پتانسیل اراضی از جهت فضای گردشگری طبیعت محور مدنظر است، این اراضی جنبه گردشگاهی و تفرجگاهی قابل توجهی برای ساکنان مناطق ۹ و ۱۳ یافته است. با این حال برای ساکنان مناطق فوق از اهمیت عملکرد اقتصادی این اراضی کاسته نشده است. اراضی محدوده نقش منحصر بفردی به عنوان ریه تنفسی شهر اصفهان دارد، به ویژه آن که در جهت باد غالب جنوب غرب به شمال شرق قرار گرفته است و مسیر این عملکرد به بهبود فضای زیستی کلان شهر اصفهان کمک به سزایی می‌کند. وضعیت کاربری‌های موجود در محدوده ۱۱۶۳ هکتاری اراضی ناژوان نشان می‌دهد که غالب اراضی مورد نظر کاربری‌های کشاورزی و فعالیت‌های مرتبط و سبز می‌باشد که عامل اصلی تمایز پهنه ناژوان و توجه ویژه به آن به مثابه یک تنفس گاه عظیم برای شهر اصفهان در محدوده بلافاصله شهر می‌باشد. بیشترین سطح محدوده اراضی ناژوان متعلق به اراضی زراعی و باغات برابر با ۸۰۷ هکتار و کمترین سطوح متعلق به کاربری‌های مسکونی و خدماتی به ترتیب برابر با ۷ و ۵ هکتار می‌باشد (Shahr va khaneh Consulting Engineers, 2019: 154).

شکل ۱- موقعیت محدوده مورد مطالعه (Drawing: Authors)

بحث و ارائه یافته‌ها

برای تحلیل کمی و کیفی طرح ویژه ناژوان برپایه رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم، امتیازات مربوط به هر سنجه براساس طیف لیکرت به تفکیک دو نوع تحلیل کمی و کیفی مشخص گردید. در مرحله بعد برپایه روش سوارا ضریب اهمیت ابعاد و سنجه‌های هر بعد تعیین گردید. وزن‌دهی ابعاد و سنجه‌ها در این پژوهش با توجه به اهمیت این موارد در رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم و فارغ از موضوع انجام شده است (مطابق با جدول‌های شماره ۳، ۴ و ۵ و شکل شماره ۲). بر همین مبنا بعد زیست محیطی با ضریب اهمیت ۰/۲۷، مهم‌ترین بعد و همین‌طور میزان توجه طرح به حفظ و نگهداری کاربری‌های کشاورزی و زراعی با اهمیت‌ترین سنجه در این بعد می‌باشد. همچنین بعد اقتصادی دومین بعد با ضریب اهمیت ۰/۲۳ دارای اهمیت بالا است که میزان توجه طرح به رونق توریسم همراه با حفظ اراضی کشاورزی، با اهمیت‌ترین سنجه این بعد می‌باشد. همچنین بعد مدیریت با ضریب اهمیت ۰/۰۸ دارای کم‌ترین ضریب اهمیت و همین‌طور میزان توجه طرح به مدیریت شهری به میراث تاریخی و فرهنگی کم اهمیت‌ترین سنجه در این بخش می‌باشد. در شکل شماره ۲ هر ۶ بعد مورد مطالعه شامل ابعاد زیست محیطی، اقتصادی، کالبدی، کاربری، اجتماعی و مدیریتی با ذکر ضریب اهمیت آن‌ها در این پژوهش مرتب شده‌اند و در کنار هر بعد، سنجه‌های آن با ذکر ضریب اهمیت (وزن) هر سنجه در بعد خود نشان داده شده است. ابعاد ذکر شده دارای روابط نسبتاً ناهمسان هستند که فلش‌های میان آن‌ها، بیانگر روابط یک طرفه یا دوطرفه و ضخامت خطوط رابط نشان‌دهنده شدت این روابط و تاثیرات آن‌ها بر روی یکدیگر هستند.

شکل ۲- مدل نهایی پژوهش و وزن ابعاد و سنجه‌ها در هر بعد (Source: Authors' studies)

در نهایت از ضرب امتیاز هر سنجه در ضریب اهمیت سنجه و بعد مرتبط با آن، امتیاز نهایی هر سنجه محاسبه گردید. امتیاز نهایی کمی و کیفی طرح، حاصل جمع امتیازات نهایی تمام سنجه‌های مورد مطالعه در پژوهش است. بر اساس جدول شماره ۴، امتیاز نهایی کمی کل طرح بر اساس سنجه‌های مورد پژوهش با رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم، ۴/۴۵ از ۵ نمره به دست آمده است. این نمره بیانگر وضعیت مطلوب طرح از نظر کمی (صرفاً اشاره به موارد مورد مطالعه) است. البته قابل ذکر است که بسیاری از موارد تأثیرگذار بر طرح و محدوده، تحت کنترل سازمان‌ها و ادارات شهری و محلی نیستند، نظیر آلودگی‌های هوای اصفهان، کمبود آب، کاهش سطح آب رودخانه و خشکی آن در بسیاری از ماه‌های سال، افزایش قیمت اراضی و کاهش صرفه کشاورزی، مشکلات سیاسی و کاهش گردشگر داخلی و خارجی، مشکلات اقتصادی ساکنان و مالکان و ... که هر یک از این موارد می‌تواند تا حدی بر شرایط اجرای طرح در محدوده مورد مطالعه تأثیرگذار باشد و نباید آن‌ها را نادیده گرفت. برخی از این موارد در طرح ویژه ناژوان مورد اشاره قرار گرفته است اما به دلیل گستردگی موضوع، به صورت کامل و با جزئیات به آن پرداخته نشده است. در جدول شماره ۴ بیشترین میانگین امتیاز کمی مربوط به بعد مدیریت و

پس از آن بعد کاربری است و این موضوع نشان دهنده اشاره زیاد به این بعد در راستای زیست پذیری و اکوتوریسم بدون ذکر جزئیات است. در سوی دیگر نیز کمترین میانگین امتیاز کمی مربوط به بعد اجتماعی است که نشان می‌دهد در این سند، ابعاد اجتماعی مرتبط با زیست پذیری و اکوتوریسم محدوده حتی به صورت سطحی نیز مورد مطالعه و بررسی قرار نگرفته است.

جدول ۳- تعیین ضریب اهمیت (وزن) ابعاد

ابعاد	مقدار متوسط اهمیت نسبی (S_j)	$K_j = S_j + 1$	وزن اولیه	ضریب اهمیت
زیست محیطی	۰/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۲۷
اقتصادی	۰/۱۷	۱/۱۷	۰/۸۶	۰/۲۳
کالبدی	۰/۲۹	۱/۲۹	۰/۶۶	۰/۱۸
کاربری	۰/۳۳	۱/۳۳	۰/۵۰	۰/۱۴
اجتماعی	۰/۳۰	۱/۳۰	۰/۳۹	۰/۱۰
مدیریت	۰/۳۳	۱/۳۳	۰/۲۹	۰/۰۸

(Source: Authors' studies and calculations, 2022)

جدول ۴- امتیاز نهایی کمی و کیفی طرح ویژه ناژوان

بعد	ضریب اهمیت بعد	سنجه	ضریب اهمیت سنجه	ضریب اهمیت نهایی	امتیاز کمی	امتیاز نهایی کمی	امتیاز کیفی	امتیاز نهایی کیفی
زیست محیطی	۰/۲۷	میزان توجه طرح به حفظ و نگهداری کاربری‌های کشاورزی و زراعی	۰/۲۷	۰/۰۷۳	۵	۰/۳۶	۵	۰/۳۶
		میزان توجه طرح به محدوده به عنوان ریه تنفسی شهری	۰/۲۰	۰/۰۵۴	۵	۰/۲۷	۳	۰/۱۶
		میزان توجه طرح به وضعیت کشت و میزان آب مصرفی	۰/۱۴	۰/۰۳۸	۵	۰/۱۹	۵	۰/۱۹
		میزان توجه طرح به حفاظت و نگهداری از منابع و آبی برای جذب گردشگر	۰/۱۱	۰/۰۳۰	۵	۰/۱۵	۴	۰/۱۲
		میزان توجه طرح به تحقق پذیری سرانه فضای سبز و باز	۰/۰۹	۰/۰۲۴	۳	۰/۰۷	۱	۰/۰۲
		میزان توجه طرح به پوشش گیاهی متناسب با محدوده	۰/۰۷	۰/۰۱۹	۵	۰/۰۹	۴	۰/۰۸
		میزان توجه طرح به وضعیت بهداشت محیطی (دسترسی به سرویس‌های بهداشتی، آب آشامیدنی و دفع زباله و ...)	۰/۰۵	۰/۰۱۴	۵	۰/۰۷	۴	۰/۰۵
		میزان توجه طرح به آلودگی ناشی از کاربری‌های نامطلوب	۰/۰۳	۰/۰۰۸	۱	۰/۰۱	۱	۰/۰۱
		میزان توجه طرح به ویژگی‌های زمین شناسی محدوده	۰/۰۲	۰/۰۰۵	۳	۰/۰۲	۳	۰/۰۲
		میزان توجه طرح به انواع آلودگی‌های خارجی مؤثر بر محدوده	۰/۰۲	۰/۰۰۵	۴	۰/۰۲	۴	۰/۰۲
		میزان توجه طرح به برخورداری محدوده از سیستم فاضلاب	۰/۰۱	۰/۰۰۳	۳	۰/۰۱	۳	۰/۰۱
		میزان توجه طرح به رونق توریسم همراه با حفظ اراضی کشاورزی	۰/۲۸	۰/۰۶۴	۵	۰/۳۲	۵	۰/۳۲
اقتصادی	۰/۲۳	میزان توجه طرح به جذب گردشگر	۰/۲۲	۰/۰۵۱	۵	۰/۲۵	۵	۰/۲۵
		میزان توجه طرح به بررسی بنگاه‌های اقتصادی امور گردشگری (مانند فروشگاه‌ها، صنایع دستی، رستوران، کافی‌شاپ، هتل و توره‌های گردشگری فعال).	۰/۱۷	۰/۰۳۹	۴	۰/۱۶	۳	۰/۱۲
		میزان توجه طرح به فرصت‌های درآمد زایی	۰/۱۴	۰/۰۳۲	۴	۰/۱۳	۲	۰/۰۶
		میزان توجه طرح به وضعیت سرمایه‌گذاری (خصوصی یا دولتی) در محل و بررسی قابلیت جذب سرمایه‌گذار	۰/۱۱	۰/۰۲۵	۴	۰/۱۰	۴	۰/۱۰
		میزان توجه طرح به اقتصاد پایه محلی	۰/۰۸	۰/۰۱۸	۳	۰/۰۶	۲	۰/۰۴
		میزان توجه طرح به دلایل رونمایی و زیر بنایی و تخریب اراضی محدوده	۰/۲۶	۰/۰۴۷	۳	۰/۱۴	۳	۰/۱۴

بُعد	ضریب اهمیت بعد	سنجه	ضریب اهمیت سنجه	ضریب اهمیت نهایی	امتیاز کمی	امتیاز نهایی کمی	امتیاز کیفی	امتیاز نهایی کیفی
		میزان توجه طرح به سیما و منظر	۰/۲۰	۰/۳۶	۴	۰/۱۴	۱	۰/۰۴
		میزان توجه طرح به پیاده‌مداری	۰/۱۶	۰/۲۹	۵	۰/۱۴	۳	۰/۰۹
		میزان توجه طرح به ساخت‌وسازها	۰/۱۱	۰/۲۰	۵	۰/۱۰	۵	۰/۱۰
		میزان توجه طرح به دسترسی به سیستم حمل و نقل عمومی	۰/۰۹	۰/۱۶	۴	۰/۰۶	۱	۰/۰۲
		میزان توجه طرح به امکانات و زیرساخت‌های شهری	۰/۰۶	۰/۱۱	۴	۰/۰۴	۱	۰/۰۱
		میزان توجه طرح به دسترسی و نفوذپذیری	۰/۰۵	۰/۰۹	۵	۰/۰۵	۳	۰/۰۳
		میزان توجه طرح به شدت ترافیک سواره محدوده	۰/۰۴	۰/۰۷	۵	۰/۰۴	۲	۰/۰۱
		میزان توجه طرح به سلسله مراتب راه‌ها	۰/۰۳	۰/۰۵	۳	۰/۰۲	۲	۰/۰۱
بُعد زیست‌محیطی	۰/۱۴	میزان توجه طرح به حفظ کاربری‌های کشاورزی و زیرساخت‌ها در جهت تبدیل محدوده به ریه تنفسی شهری	۰/۲۶	۰/۳۶	۴	۰/۱۵	۳	۰/۱۱
		میزان توجه طرح به تناسب کاربری‌ها با محیط طبیعی	۰/۲۲	۰/۳۱	۵	۰/۱۵	۳	۰/۰۹
		میزان توجه طرح به دسترسی به فضاهای تفریحی و فضاهای سبز	۰/۱۶	۰/۲۲	۵	۰/۱۱	۵	۰/۱۱
		میزان توجه طرح به اختلاط کاربری‌ها	۰/۱۳	۰/۱۸	۵	۰/۰۹	۴	۰/۰۷
		میزان توجه طرح به گردشگران به کاربری‌های خدماتی مورد نیاز روزانه	۰/۰۹	۰/۱۳	۵	۰/۰۵	۳	۰/۰۴
		میزان توجه طرح به روند تاریخی تغییرات کاربری اراضی	۰/۰۶	۰/۰۸	۵	۰/۰۴	۱	۰/۰۱
		میزان توجه طرح به دسترسی به پارکینگ	۰/۰۴	۰/۰۶	۵	۰/۰۳	۵	۰/۰۳
		میزان توجه طرح به دسترسی به کاربری‌های درمانی و امداد	۰/۰۳	۰/۰۴	۳	۰/۰۱	۱	۰/۰۰
بُعد اجتماعی	۰/۱۰	میزان توجه طرح به دسترسی به فضاهای عمومی جهت تعاملات روزانه	۰/۲۸	۰/۲۸	۴	۰/۱۱	۱	۰/۰۰
		میزان توجه طرح به امنیت فضاهای شهری	۰/۲۳	۰/۲۳	۵	۰/۱۲	۴	۰/۰۹
		میزان توجه طرح به مشارکت‌پذیری شهروندان در طرح‌های محلی و شهری	۰/۱۸	۰/۱۸	۴	۰/۰۷	۴	۰/۰۷
		میزان توجه طرح به احساس هویت و تعلق به مکان شهروندان	۰/۱۴	۰/۱۴	۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۳
		میزان توجه طرح به مشخصات و اطلاعات جمعیتی ساکنان محلی	۰/۱۰	۰/۱۰	۳	۰/۰۳	۳	۰/۰۳
		میزان توجه طرح به فرهنگ و سنت‌های ساکنان محلی	۰/۰۸	۰/۰۸	۲	۰/۰۲	۲	۰/۰۲
بُعد اقتصادی	۰/۰۸	میزان توجه طرح به ابزارهای اجرایی و مالی تحقق طرح	۰/۳۷	۰/۳۰	۵	۰/۱۵	۲	۰/۰۶
		میزان توجه طرح به مدیریت آب برای باغات و زمین‌های کشاورزی	۰/۲۸	۰/۲۲	۵	۰/۱۱	۲	۰/۰۴
		میزان توجه طرح به مشارکت مدیران در طرح	۰/۲۰	۰/۱۶	۵	۰/۰۸	۴	۰/۰۶
		میزان توجه طرح به مدیریت شهری به میراث تاریخی و فرهنگی	۰/۱۵	۰/۱۲	۵	۰/۰۶	۳	۰/۰۴
						۴/۴۵		۳/۳۱

(Source: Authors' studies and calculations, 2022)

ستون امتیازات کیفی جدول شماره ۴ نشان‌دهنده آن است که به تعداد اندکی از سنجه‌ها در هر سه بخش شناخت، تحلیل و پیشنهاد به صورت جزئی‌نگر و واقع‌گرایانه پرداخته شده است و همین موضوع سبب کاهش قابلیت اجرا طرح و یا بروز مشکلاتی در اجرای آن می‌گردد. یکی از دلایل این موضوع می‌تواند تفاوت شیوه حفظ و نگهداری این اراضی با سایر اراضی باغی و کشاورزی حاشیه شهر باشد. پهنه ناژوان یکی از ارزشمندترین پهنه‌های شهری اصفهان محسوب می‌شود که ضمن استفاده زراعی و باغی، عملکرد گردشگری نیز دارد و برنامه‌ریزی‌ها برای این پهنه باید به گونه‌ای باشد که هم از نظر کشاورزی به محدوده لطمه‌ای وارد نشود و هم با جذب گردشگر بتوان در

راستای افزایش پایداری آن گام برداشت. ابعاد مختلف این طرح و رویکردهای متعددی که لازم است برای ناژوان مورد توجه قرار گیرد، لزوم برنامه‌ریزی جامع و کامل برای محدوده را بیان می‌کند. بر اساس جدول شماره ۴، امتیاز نهایی کیفی کل طرح بر اساس سنج‌های مورد پژوهش با رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم، ۳/۳۱ از ۵ نمره به دست آمده است. این امتیاز بیانگر وضعیت متوسط طرح از نظر کیفیت بررسی سنج‌های مورد مطالعه در طرح است. مطابق با این جدول بیشترین میانگین نمره کیفی مربوط به بعد اقتصادی است که این موضوع بیانگر اشاره به ابعاد اقتصادی محدوده به صورت جزء نگرانه و عمل گرایانه در راستای زیست پذیری و اکوتوریسم در طرح ویژه ناژوان است. در سوی دیگر نیز کمترین میانگین امتیاز کیفی مربوط به بعد کالبدی است و نشان دهنده اهمیت کم ابعاد کالبدی در راستای زیست پذیری و اکوتوریسم در این سند است. به طور کلی اختلاف امتیاز نهایی کیفی و کمی طرح در سنج‌های مورد بررسی که ناشی از بررسی‌های صرفاً سطحی از موضوعات این محدوده در طرح ویژه ناژوان است، می‌تواند منجر به کاهش کارایی و عدم امکان اجرای صحیح و دقیق دستورالعمل‌های این طرح گردد. با توجه به وجحدولود ابعاد گوناگون و لزوم به حضور متخصص برای بهبود هر بعد، جزئی‌نگری و کیفیت مناسب در هر بعد نیازمند زمان، هزینه و آگاهی بسیار از محدوده است.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

هدف اصلی از انجام این پژوهش ارزیابی میزان انطباق پذیری طرح ویژه ناژوان با معیارهای رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم به طور کلی بوده است؛ همچنین اهدافی مانند شناسایی شاخص‌های زیست پذیری و اکوتوریسم در ابعاد متفاوت، ارزیابی کمی و کیفی سنج‌های رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم در طرح مذکور، ارائه راهکارهایی جهت بهبود طرح ویژه ناژوان از منظر انطباق پذیری با زیست پذیری و اکوتوریسم مد نظر قرار گرفته است. یافته‌ها حاکی از این واقعیت بود که گرچه طرح به لحاظ کمی در پرداختن به شاخص‌های رویکردهای مذکور عملکرد خوبی داشته است اما به لحاظ کیفیت بررسی در سطح متوسطی قرار داشته است که این تفاوت عملکرد نشأت گرفته از آرمان‌گرایی طرح، عدم توجه به جزئیات و یا عدم امکان اجرائی بودن پیشنهادات بوده است و در هر بعد می‌توان نقاط قوت و ضعف گزارش را از نظر کیفی و کمی بیان نمود.

در بعد زیست محیطی می‌توان از نظر کمی نقطه قوت گزارش را اشاره مناسب به حفظ و نگهداری کاربری‌های کشاورزی و زراعی، توجه به وضعیت کشت و آب مصرفی و همچنین حفاظت و نگهداری از منابع آبی در جهت جذب گردشگران از نظر رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم و نقطه قوت از نظر کیفی را توجه مناسب طرح همراه با ذکر جزئیات در جهت حفظ اراضی کشاورزی و باغی دانست. اما در کنار این نقاط قوت می‌توان از عدم پرداخت به تأثیر زیاد آلودگی‌های ناشی از کاربری‌های نامطلوب از نظر کمی و آرمان‌گرایی طرح در ارائه پیشنهاد جهت حفظ و نگهداری کاربری‌های کشاورزی و زراعی (فریز کردن کامل اراضی) از نظر کیفی به عنوان ضعف طرح یاد کرد. همچنین در بعد اقتصادی، نقطه قوت بررسی کمی، توجه مناسب به رونق گردشگری در کنار حفظ اراضی کشاورزی و در بررسی کیفی پیش‌بینی ابزارها و بسترهای جذب گردشگر به محدوده در راستای توسعه اکوتوریسم است اما نقاط ضعف نیز در بررسی این بعد به چشم می‌خورد که می‌توان به عدم توجه به پتانسیل‌های اقتصاد پایه محلی در جهت رونق گردشگری و اشتغال ساکنان محله در شیوه بررسی کمی اشاره نمود؛ لیکن علیرغم بررسی کمی نسبتاً مناسب فرصت‌های درآمدزایی و اقتصاد پایه، اما از لحاظ کیفی بررسی‌ها این دو سنج را در وضعیت نامناسب نشان می‌دهد که می‌تواند ناشی از سطحی‌نگری در بررسی آن‌ها باشد. در بعد کالبدی اشاره گسترده طرح به پیاده‌مداری، مشکلات ترافیکی و دسترسی و نفوذپذیری به داخل بافت از نظر کمی و توجه عمیق و مناسب به ساخت و سازها در محدوده و پیش‌بینی ابزارها و ضوابط اجرایی در جهت کنترل آن از نظر کیفی، نقاط قوت محسوب می‌شوند اما عدم توجه به دلایل رونمایی و زیربنایی تخریب اراضی محدوده از نظر کمی و عدم توجه عمیق به اکثر سنج‌ها در مراحل سه‌گانه شناخت، تحلیل پیشنهاد از نظر کیفی، جزو نقاط ضعف گزارش در این بعد به حساب می‌آیند. در بعد کاربری نقاط قوت گزارش از نظر کمی اشاره به اکثر سنج‌های مورد مطالعه همه مراحل شناخت، تحلیل و پیشنهاد و از نظر کیفی ارائه پیشنهادات مناسب و دارای جزئیات در رابطه با بسیاری از سنج‌ها می‌باشد و نقاط ضعف طرح ویژه ناژوان در این بعد از نظر کمی عدم توجه به کاربری‌های امدادی و درمانی با وجود نزدیکی به رودخانه و امکان وقوع حوادث و از نظر کیفی عدم توجه عمیق به تاریخ و روند تاریخی محدوده است. در بعد اجتماعی اشاره کافی به امنیت فضاها برای حضور اقشار مختلف از نظر کمی و توجه نسبتاً عمیق طرح به امنیت و مشارکت ساکنان و استفاده‌کنندگان از فضا از نظر کیفی، نقاط قوت محسوب می‌گردند و عدم اشاره کافی به سنج‌های مرتبط با زیست پذیری و اکوتوریسم، مخصوصاً فرهنگ و سنت‌های ساکنان از نظر کمی و عدم توجه کافی به فضاهای عمومی، حس تعلق و سنت‌های ساکنان از نظر کیفی، نقاط ضعف گزارش به حساب می‌آیند. در بعد مدیریتی نقطه قوت گزارش از نظر کمی اشاره به تمامی سنج‌های مدیریتی مورد پژوهش در راستای رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم و از نظر کیفی

توجه نسبتاً عمیق به مشارکت مدیران در طرح ویژه ناژوان است و با توجه به این رهیافت و رویکرد از نظر کمی، طرح ضعیفی ندارد اما از نظر کیفی عدم توجه جزئی‌نگرانه طرح به معیارهای مهمی نظیر ابزارهای اجرایی و مالی طرح و مدیریت آب در محدوده از ضعف‌های گزارش محسوب می‌شود.

در راستای مقایسه این پژوهش با سایر پژوهش‌ها، نتایج این پژوهش با پژوهش (موسوی و همکاران، ۱۴۰۲) و پژوهش (میثاقی و همکاران، ۱۴۰۱) به لحاظ تاثیر مثبت ابعاد اجتماعی و زیست محیطی بر زیست پذیری محدوده مطالعاتی هم راستا می‌باشد. همچنین با پژوهش (محلوجی و همکاران، ۱۴۰۰) به لحاظ تاثیر مثبت ابعاد اقتصادی و کالبدی بر زیست پذیری هم راستا است و با پژوهش (غزوی و موسایی جو، ۱۳۹۷) به لحاظ تاثیر مثبت ابعاد اقتصادی و سرمایه‌گذاری و توسعه اکوتوریسم نیز هم راستا می‌باشد.

پژوهش صورت گرفته در مقایسه با پژوهش‌های پیشین هم به لحاظ موضوع و هم به لحاظ موقعیت و شرایط موضع، پژوهشی نوین قلمداد می‌گردد، در پژوهش‌های پیشین پارک‌ها و اراضی ملی و یا محدوده‌های کشاورزی گسترده مورد پژوهش قرار گرفته که ناژوان می‌تواند ترکیبی از هر دو این شرایط باشد و از آنجا که پژوهش یک طرح تدوین شده دولتی را مورد بررسی کمی و کیفی قرار داده است می‌تواند نقطه قوت پژوهش قلمداد گردد. باتوجه به روند انجام پژوهش و یافته‌های حاصل از آن پیشنهادات زیر در راستای انطباق بخشی هر چه بیش‌تر طرح ویژه ناژوان (در صورت بازنگری) با اصول رهیافت جامع زیست پذیری و رویکرد اکوتوریسم پیشنهاد می‌گردد:

- توجه مدیران و مهندسين مشاور به امکان‌پذیری و قابلیت اجرایی طرح.
  - مطالعه مروری بر روی طرح در هنگام تدوین، بازنگری و بر طرف کردن عدم هماهنگی و تناقض.
  - پرهیز از آرمان‌گرایی و توجه به امکان‌پذیری طرح ارائه شده.
  - توجه و تدقیق ابزارهای رسیدن به راهبردهای پیشنهادی.
  - در نظر گرفتن منافع تمامی ذی‌نفعان قبل از تدوین ضوابط.
  - اتکا به مشارکت در مراحل تدوین طرح و نظر سنجی به صورت قوی‌تر، جدی‌تر و مستمر و پرهیز از تدوین طرح دستوری و بصورت بالا به پایین.
  - ارائه راهکارهای عملی‌تر، منعطف‌تر و خلاقانه‌تر برای حفظ اراضی کشاورزی و همچنین در زمینه جلوگیری از توسعه ساخت و سازهای غیرقانونی.
  - تغییر پیشنهاد فریز اراضی کشاورزی به راهکاری عملی‌تر.
  - پیش‌بینی نیازهای شغلی ساکنان و امکان روی‌آوری به ساخت‌وسازهای غیرمجاز و ارائه راهکار عملی مانند اختصاص محدوده ویژه برای احداث کاربری‌های خدماتی- پذیرایی.
  - توجه هر چه بیشتر به مشکلات حاصل از کم آبی و خشک شدن باغات و زمین‌های کشاورزی و تبعات حاصل از آن مانند روی آوردن اهالی به تغییر شغل و یا تغییر کاربری غیر مجاز.
  - توجه هرچه بیشتر به ابزارهای مالی در جهت حفظ اراضی کشاورزی و جلوگیری از تخریب آن‌ها مانند ارائه تسهیلات در جهت گسترش کشاورزی مکانیزه.
- در آینده تو صیه می‌گردد پژوهش‌هایی با موضوع میزان تحقق پذیری طرح در عمل صورت پذیرد که می‌توان این میزان تحقق‌پذیری را با شاخص‌های رهیافت‌ها و رویکردهای نوین شهری همچون زیست پذیری، اکوتوریسم و... نیز سنجید.

References

1. Akbari, A., Gharakhlou, M. (2010). A new concept in tourism geography. First Edition. Entekhab. [In Persian]
2. Ashok, S., Tewari, H. R., Behera, M. D. Majumdar, A. (2017). Development of ecotourism sustainability assessment framework employing Delphi, C&I and participatory methods: A case study of KBR, West Sikkim, India. Tourism Management Perspectives, 21, 24–41. doi: 10.1016/j.tmp.2016.10.005
3. Behzad, R., Mansoori Moghadam, S. (2019). Ranking of ecotourism factors on the environment (case study: Binalud city). National Conference of Eco-Tourism, Culture and Tourism Development, Mashhad. [In Persian]
4. Burton, M. (2014). Quality of place. In Encyclopedia of quality of life and Well-Being research, 5312-5314.

5. Doost Mohammadian, H., Rezaie, F. (2019). Sustainable Innovative Project Management: Response to Improve Livability and Quality of Life: case Studies: Iran and Germany. *Inventions*, 4 (4). 1-19. doi: 10.3390/inventions4040059
6. Fathi, M., Derini, I., Naroi, B. (2008). Plant landscape preferences of forest parks (case study: Chitgar Forest Park, Tehran), *Municipalities Monthly*, 86. [In Persian]
7. Fazeli, N. (1997). Education, research and promotion (content analysis of the social sciences). *Research profile*, 1 (2), 99-114. [In Persian]
8. Ghaedi, M. R., Golshani, A. (2016). Content Analysis Method: from Quantity-Orientation to Quality-Orientation. *Psychological Methods and Models*, 7 (23), 57-82. dor: 20.1001.1.22285516.1395.7.23.4.4. [In Persian]
9. Ghazavi, M., Musaei Jo, A. (2017). Analysis of the factors affecting the tourism industry in the coastal area of Arvand using the SWOT strategic model. *International Conference on security, progress and sustainable development of border areas territorial and metropolitan, strategies and challenges with a focus on passive defense and crisis management*, Tehran. [In Persian]
10. Hajinegad, A., Yarei, M. (2013). Ecotourism Strategic Planning "Using Swot and Topsis Methods" Case: Forest Park of Boluran, Koohtasht. *Geography and Development*, 11(32), 177-191. doi: 10.22111/gdij.2013.1171 [In Persian]
11. Hajlo, N. (2016). Challenges for the development of ecotourism based on sustainable development based on the AHP model Case Study: the city of Khoy. Thesis approved for the degree of M.A. in ecotourism under the guidance of Dr. Shahram Roostaei and the advice of Dr. Dvaoud Mokhtari, Tabriz University, Faculty of Planning and Environmental Sciences. [In Persian]
12. Keršulienė, V., Zavadskas, E. K., Turskis, Z. (2010). Selection of rational dispute resolution method by applying new step-wise weight assessment ratio analysis (SWARA). *Business Economics and Management*, 11(2), 243-258. doi: 10.3846/jbem.2010.12
13. Khak Zand, M., Helali, S. (2012). Improving the tourism space of Telo Forest Park lake (design proposal based on three ecological, aesthetic and social approaches). *Iranian Architecture & Urbanism*, 3 (1), 19-34. doi: 10.30475/isau.2013.61952 [In Persian]
14. Lee, Jin-Kyung. (2008). Cost overrun and cause in Korean social overhead capital projects: Roads, rails, airports, and ports. *Journal of Urban Planning and Development*, 134(2), 59-62. doi: 10.1061/(ASCE)0733-9488(2008)134:2(59)
15. Lestari, Ratih, Harmain, Riza, Wulandhary, Succi, & Utari, Dyah. (2018). The implementation strategy of customary law aspect in protecting local environment. Paper presented at the E3S Web of Conferences. doi: 10.1051/e3sconf/20185200041
16. Liang, L., Deng, X., Wang, P., Wang, Z., Wang, L. (2020). Assessment of the impact of climate change on cities livability in China. *Science of The Total Environment*, 726. doi: 10.1016/j.scitotenv.2020.138339
17. Mahlouji, M., Khademolseiny, A., Saberi, H., Ghaed rahmati, S. (2022). Assessing the factors affecting urban livability in informal settlements, study of Zone 14 of Esfahan. *Geography, Urban and Regional Studies*, 10 (40), 7-20. dor:20.1001.1.20087845.1400.10.40.1.9. [In Persian]
18. Mirabadi, Mustafa, Al-Alahan, Afshin and Abdi Qala, Ali Hossein (1402). Strategic planning of ecotourism development based on capacities and challenges (case example: Mahabad city), *Journal of Environmental Science and Technology*, twenty-fifth volume, number nine, December 2023. [In Persian]
19. Mousavi, Miranjaf, Jahangirzadeh, Javad, Bayramzadeh, Nima, Shaheswar, Amin and Amandarfar, Sajjad (1402). An analysis of the livability situation in urban environments (case study: Koi Salar neighborhood of Urmia), *Urban Environment Planning and Development Quarterly*, Volume 3, Number 11, Fall 2023. doi:10.30495/juepd.2023.1984805.1184. [In Persian]
20. Poponi, S., Palli, J., Ferrari, S., Filibeck, G., Forte, T., Franceschini, C., Ruggieri, A., Piovesan, G. (2020). Toward the development of sustainable ecotourism in Italian national parks of the Apennines: insights from hiking guides. *Ecology and Society*, 25 (4), 1-20. doi: 10.5751/ES-11996-250446
21. Puorahmad, A., Hatami, A. (2019). Measurement and Evaluation of Dimensions and Components of LivabilityCity with Emphasis on Sustainable Development (Case Study: Nourabad Delfan City).

- Application of Geography information system and remote sensing in planning, 10 (3), 7-29. [In Persian]
22. Rahnama, M. R., Ganbari, M., Mohammadi hamidi, S., Hosseini, S. M. (2019). Evaluation and measurement of livability in Ahvaz metropolis. Sustainable city, 2 (2), 1-17. doi: 10.22034/jsc.2019.197229.1090 [In Persian]
  23. Ranjbar, H., Haghdooost, A. A., salsali, M., Khoshdel, A., Soleimani, M. A., Bahrani, Nasim. (2012). Sampling In Qualitative Research: A Guide for Beginning. Annals of Military and Health Sciences Research, 10 (3), 238-250. [In Persian]
  24. Rooks, L. (2020). Rise of the Ecotourism: A More Sustainable Form Of Tourism. <https://greenerideal.com/news/1001-rise-of-the-eco-tourist/>
  25. Sabourjanati, M., Ghalandarian, I. (2022). Empowering Urban Ecotourism: A New approach to Development Local Communities Empowerment. Urban and Regional Development Planning, 7 (23), 87-120. doi: 10.22054/urdp.2022.69232.1466 [In Persian]
  26. Saghebi, M., mafi, E., Watanparast M. (2022). Evaluation and measurement of urban viability and factors affecting it (case study of Bojnourd city). Applied researches in Geographical Sciences, 22 (67), 335-350. doi: 10.52547/jgs.22.67.335 [In Persian]
  27. Sarkar, S. K. (2016). Urban ecotourism destinations and the role of social networking sites; a case of Kuala Lumpur. Ecotourism Paper Series, 39 (39), 1-13.
  28. Sasanpour, F., Tavalaiy. S., Jafari Asasabadi, H. (2015). Study of Urban Livability in Twenty-two Districts of Tehran Metropolitan. Regional Planning, 5 (18), 27-42. [In Persian]
  29. Sevier, L., Henderson, M., Naidu, N. (2008). Ecovillages: A model life? Ecologist, 38 (4), 36-41.
  30. Shaheen, S., Finson, R., Bhattacharyya, A., Jaffee, M. (2016). Moving Toward a Sustainable California: Exploring Livability, Accessibility & Prosperity. UC Berkeley, Institute of Transportation Studies at UC Berkeley, Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/2c08h4r3>.
  31. Shahr va khaneh Consulting Engineers. (2019). Najwan's special land plan. volumes 1 and 2 and Najwan's rules and regulations. [In Persian]
  32. Soleimani Mehrenjani, M., Tavallai, S., Rafieian, M., Zanganeh, A., khazaei Nezhad, F. (2016). Urban livability: the concept, principles, aspects and parameters. Geographical Urban Planning Research (GUPR), 4(1), 27-50. doi: 10.22059/jurbangeo.2016.58120 [In Persian]
  33. Tabar bisheh, S., & Ramzanzadeh, M., (2023), Place Attachment and Attitude Towards Tourism Dvelopment and Promotion of Environmentally Responsible behavior (case study: Babolsar city), Urban Environment Planning and Development, Scientific Quarterly Journal of Islamic Azad University Shiraz Branch, number 12, Period 3. Doi: 10.30495/juepd.2023.1989192.1236. [In Persian]
  34. Tardast, Z., Niksershet, M., Meshkini, A. (2019). Explaining the Pattern spatial organization of Urban livability: Case Study: Ilam City. Urban Structure and Function Studies, 6(20), 105-125. doi: 10.22080/shahr.2019.15277.1663 [In Persian]
  35. Teddlie, C., Yu, F. (2007). Mixed Methods Sampling: A Typology With Examples. Mixed Methods Research, 1(1), 77-100. doi: 10.1177/1558689806292430
  36. Zhao, Y., Jiao, L. (2019). Resources development and tourism environmental carrying capacity of ecotourism industry in Pingdingshan City, China. Ecological Processes, 8 (1), 1-6. doi: 10.1186/s13717-019-0161-0